

ABONAMENTUL:

PE AN 3 COR. 20 FIL.
 " 1/2 " 1 " 60 "
 " 1/4 " — 90 "

IN STREINĂTATE:

PE AN 6 FRANCI.
 " 1/2 " 3 "

Numeri singuratici se
 vind în Cluj cu 5 fleri,
 într'alte locuri cu 6 fil.

RĂVAȘUL

INSERTIUNILE SE
 PLĂTESC DUPĂ MĂ-
 RIMEA LOCULUI CE
 OCUPĂ; FIE-CARE
 cm. □ COSTĂ ODATĂ
 10 FIL., DE 2 ORI
 5 FIL., DE 3 ȘI MAI
 MULTE ORI 6 FIL.

ADRESA:

„RĂVAȘUL”
 CLUJ — KOLOZSVAR
 JÓKAI-UTCZA 6.

Redactor resp.: BASIL MOLDOVANU.

APARE ÎN FIE-CARE SÂMBĂTĂ.

Proprietar editor: Dr. E. DĂIANU.

Chorul dela Chiseteu (Bănat).

Coruri țărănești.

Nu de mult m'am întors din Bănat, anumit din capitala Bănatului: Lugojul. Și mintea-mi e plină încă de cele văzute și auzite între frații bănățeni.

Mândria bănățenilor sunt corurile lor țărănești, cari când cântă cu adevărat te

încântă. În privința corurilor țărănești întru adevăr „tot Bănatu-i fruntea!”

De aceea am voit să împodobim numărul acesta al **Răvașului** cu chipul coriștilor din Chiseteu. Din el cetitorii pot cunoște portul bănățenesc, și pot lua un îndemn bun de a face și ei ceea ce ved că pot face și fac alți frați ai noștri.

însămătatea creșterii inimii, ne vor înțelege, când le șicem:

Invetatori români înființați coruri!

Corul dela Chiseteu.

Pentru priceperea și mai bună a chipului ce punem în fruntea foii dăm după „Folia de Duminecă” a ziarului „Dreptatea”, ce apărea în Timișoara, câteva amenunte despre corul din Chiseteu:

FOIȚA RĂVAȘULUI.

Invetatorul.

Invetator, tu ai un nume
 Ce l-a avut Mântuitorul.
 Pe urma Lui pășește astăzi
 Să luminezi întreg poporul
 Precum făcu Mântuitorul.

Pe cei rămași în întunec
 Ce au nevoie de lumină,
 Invetatorule, îndreptăză-i
 Pe calea vieții cea semină
 Cătră dreptate și lumină.

Invetator, tu ai un nume
 Ce l-a avut Mântuitorul.
 Pe urma lui pășește astăzi
 Să luminezi întreg poporul,
 Precum făcu Mântuitorul.

Th. D. Speranția.

De peste veră.

În sfârșit am ajuns earăș în seminar. Seminar! Nu știu cu ce aș putea asemăna acest locaș al devoțiunii și însuflețirii. Aici, cei ce se pregătesc la preoție, trebuie să-și însușească știința și destoinicia de lipsă, pentru ca la timpul său să potă propovădui cu folos dumnezeieștile și de mântuire aducătoare învățături ale dulcelui Mântuitor. Aici trebuie să-și câștige pietatea, frica lui D-zeu, care trebuie să fie o însușire de căpetenie a slujitorului s. altariu. Mai scurt zis astfel trebuie să se pre-

gătescă încât eșind în via Domnului să fie preot după inima dulcelui Mântuitor, un vrednic apărător al cauzelor s. noastre bisericii, precum și un membru folositor al nămului nostru românesc. Și dacă atare loc este seminarul de sine se înțelege că nu se pornește nici o mișcare, care ar avea de scop binele și înaintarea poporului nostru, care să nu fie îmbrățișată cu căldură, ba cred că nu greșesc când citez a susținea, că însuflețirea pentru ideale mari, e un ce propriu al celor ce petrec câțiva ani în acest lăcaș al păcii. Intrând odată în seminar fiecare își vede croită calea pe care trebuie să apuce: mântuirea sufletului său, binele sufletesc și trupesc al celor ce ărecând vor fi incredințați grijei și păstoririi lui — sunt și trebuie să fie idealele cari conduc pe cei ce au pășit pe cariera preoțescă.

Intrând de nou în acest loc, văzându-mă éráși la locul de care nu de mult m'am despărțit, vrând, nevrând gândul încă sbóră cu trei luni înainte. Sunt chiar trei luni de când aflându-ne în acelaș loc, după severșirea rugăciunilor de dimineță părintele nostru sufletesc ne aduce la cunoștință, că a sosit timpul despărțirii, zicându-ne între altele: Vă veți depărta iubiiților mei de acest locaș, unii póte pentru totdeauna, alții însă numai pe puțin timp, când apoi vă veți reintórce pentru continuarea studiilor. Duceți-vé acolo unde vé atrage dorul de părinti, cari cu brațele deschise vé așteptă, mergeți și mai vedeți pământul pe care vați născut și ați crescut, mergeți și vé mai restaurați puterile slăbite în urma unei munci obositoare de 10 luni. Acuma însă când părăsiți acest institut nu știu cu ce v'aș întâmpina mai potrivit decât zicându-vé cu s. Pavel: „Vé rog fraților, aduceți-vé aminte de chemarea vóstră.” Eșind de aci veți merge în

mijlocul poporului nostru, căci ale lui odrasi⁶ sunteți, totdeauna însă aduceți-vé aminte de chemarea vóstră. Ajunși în mijlocul poporului studiați-i originea, căci e și trebuie să fie mândru de originea sa; cereați-i trecutul, și veți vedea că se bucură de un trecut glorios, pururea credincios a urmat până acuma învățăturile lui Christos, a deprins virtuțile creștinești, tóte acestea vé vor încălzi sufletul, și vé vor umplé de nădejdi în un veitor mai bun. Póte că corpul poporului, care se bucură de o așa origine măreța, care se bucură de un trecut așa de glorios, care până acuma a deprins virtuțile creștinești astăzi este bolnav, astăzi sângeréză prin feluri și feluri de răni. Acesta însă să nu vé descurăjeze, ci din potrivă inima vóstră să vé umplă de dorul de ai veni întrajutor, voi să cereați doftoriile, cari i-ar putea alina durerile și i-ar vindeca ranele. Studiați-l bine încă de pre acuma, pentru ca mai curând ori mai târziu ajunsți în fruntea lui să-l duceți pre calea mântuirii, nelăsându-l să vé prăbușescă în adâncă prapastie spre care-l conduc inimiciii lui cei mulți. Ca de închiere vé mai zic încă odată: „aduceți-vé aminte de chemarea vóstră.”

Și după ce astfel de vorbe ne-a pus la inimă părintele nostru sufletesc noi ne-am depărțat, ne-am dus acolo unde cu brațele deschise ne așteptau ai noștri. Și ajungând în mijlocul poporului am cercat după originea lui. Și ce credeți, ce am aflat? Am aflat, că vulturii falnicii au fost cu adevărat străbunii, cu al căror nume glorios ne mândrim. Aripile lor puternice umbriau tóta lumea cunoscută pre atunci. Ochii minții lor așeri ca ai vulturului privitor în sóre, caută în tóte lucrurile și întreprinderile la cele cerești, convinși fiind densii, că religiozitatea e legătura cea mai puter-

Multe frumose are Bănatul. Șesuri întinse, câmpii mănose și roditore; văi umbrite de păduri și locuri pline de avuții ascunse în sinul pământului.

Multe frumose are și țeranul bănațan. O limbă dulce și môle, datine și porturi interesante, figuri frumose și pline de istețime. — Cea ce însă deosebit îl ridică pre plugarul român din Bănat se pare că-i aplicarea, ce o are spre cântece în cor, iubirea frumosului în muzică și melodia glaurilor. Corurile de plugari, cari astăzi sunt multe la număr, în Bănat și-au luat începutul lor avântat. Și începutul începutului l'a făcut corul dela Chisetu, a cărui tablou îl dăm în numărul de față.

Astăzi întreg Bănatul este presărat de coruri țărănești. Mai fiecare comună mai mare cu preot sau învățator harnic își are corul său, care Dumineca cântă în biserică, ridicând pietatea credincioșilor — iar la alte ocazii sărbătorești distrage plăcut pre ascultători.

Simțul religios și simțul național românesc, este cultivat prin aceste coruri, și astfel folosul lor e vedit. Ce înriurire binefăcătoare pot avea aceste coruri asupra întregului popor și din alte puncte de vedere, nu putem espune aici, își poate închipui însă orî și cine. Se înțelege, pre lângă o bună conducere și disciplină, căci fără de acestea, ca toate lucrurile omenești, pot să fie și stricătioase...

De odată cu tabloul corului dela Chisetu e la loc să amintim și câte ceva din istoria acestui cor, care în vechime este cel dintăiu și în putere și tărie este asemenea cel dintăiu între toate corurile românești de plugari.

Corul dela Chisetu s'a înființat încă la 1857 sub conducerea preotului de atunci al Chisetului, *Trifu Șepetanu*. La 1866 a început a fi instruat pe note. La 1874 s'a constituit în „*Reuniune*“ sub conducerea parocului de acum, *Lucian Șepetanu*. De atunci a făcut înaintări zi de zi, de atunci a început a fi renumit în toate părțile pentru concertele ce le-a dat în deosebite timpuri. A concertat: la Timișoara de 2 ori, în Arad de 2 ori, în Lipova, Caransebeș, Lugoj, Secusigiu, Selmac, Tala, Ohaba, Budinți etc. La 8 Sept. 1882 și-a serbat jubileul de 25 de ani ai existenței sale. De însemnat este, că în fața lor 14 coruri străine, nemțești și ungurești — la Timișoara, corul rom. dela Chisetu a câștigat premiul al 3-lea, iar în Lugoj, cu prilejul adunării gen. pentru fondul de teatru rom. a câștigat premiul cel dintăiu.

Pilda dată de corul din Chisetu a îndemnat și alte comune, mai ales din împrejurime să-și înființeze coruri vocale. Și membrii acestui cor deveniau învățătorii și instructorii celorlalte coruri. Corurile din vr'o 40 de comune și-au avut dascalii dintre membrii corului dela Chisetu, cari astfel erau apostolii corurilor vocale din Bănat.

La 1892 o mare cinste a ajuns acest cor. A fost chemat în Ardeal să concerteze la adunarea gen. a „Asociațiunii transilvane“. Acea a fost pte cea mai sărbătorească zi a corului dela Chisetu, când a cântat înaintea unui public așa de numeros și ales, cum a fost cel dela adunarea „Asociațiunii“ din Sibiu. Români din mai toate părțile erau acolo de față, din Bănat, Ardeal, România; atunci dară s'a arătat corul dela Chisetu mai bine înaintea neamului românesc.

Tot atunci corul a mai cântat și la Seliște, lângă Sibiu, și la Blaj, chiar cu privilegiul sfințirii noului colegiu de studenți, numit „Institutul Vancian“. — În timpul acela s'a fost fotografiat corul în Sibiu, și după tabloul acela s'a făcut și ilustrațiunea noastră.

Să fie aceasta spre recunoștință corului dela Chisetu și îndemn spre progres celorlalte coruri românești. Să fie de îndemn preoților și învățătorilor rom. de pretutindena pentru înființarea astorfel de coruri, cari menire au de a fi foculare de cultură și înaintare.

Lucrând astfel toți, pre totă linia, pe toate terenurile vieții, cultivând simțemintele cele mai nobile: cel religios și cel național — dee Dzeu, ca cât mai curînd, preste întreg pământul românesc să răsune coruri bine răsunătoare.

RĂVAȘUL CLUJULUI.

Serata de cunoștință a tinerimei. Cluj 4 Oct. 1903. Indatinata sară de cunoștință a tinerimei române universitare din Cluj ast an s'a ținut în 3 Octobree în sala hotelului „Biasini.“

Ca de obicei, la sara de cunoștință a fost invitată și *inteligința română din Cluj*, care și de astă dată a luat parte în număr considerabil. De față au fost d-nii Dr. Ilea cu d-na, Dr. Poruțiu, Dr. Ioan Vaida-Voevodul, B. Podobă, directorul „Economului“, Stef. Roșian, Ostatea cu d-na, Mandeal, Pompiliu Dan, d-na Ranta, d-șorele Viorica și Mariți Pop, d-nii Dr. I. Giurgiu, B. Moldovan și alții.

Sara de cunoștință s'a deschis prin vorbirea președintelui tinerimei *S. Brândieș* stud. med., care în cuvinte potrivit alese aduce mulțămînt membrilor inteligenței din Cluj, cari au binevoit a se prezenta și cu prezența lor a ridica nimbul acestei sărbători a tinerimei.

La salutul acesta al tinerimei răspunde d-l *Dr. Ilea* avocat în Cluj.

Se ridică apoi *I. Cloșca Iuga* rigoros. în drept care ca un „*betrân cozac*“ — cum însuși s'a numit, — salută pre universitarii de pre anul prim pre așa numiții „*balici*“ și cu vorbe așezate indică calea pre care au să păsască nou întrații în sinul universității, ca orecândva se fie spre folosul patriei și al națiunii căreia aparțin.

În numele celor nou veniți răspunde stud. iurist *Soric* prin o vorbire cu adevărat poetică, o vorbire cu mult avânt, înțrețesută cu multă iscusință, ce denotă o artă întreagă în mănuirea isteță a cuvîntului. Frenetice aplause au onorat vorbirea tinerului *Soric*, care și-a câștigat stima și recunoștința celor de față.

Au urmat apoi recomandările obișnuite. Plăcută surprindere a cauzat tinerimei momentul, când o deputație de 4 a universitarilor Sârbi și Sloveni — cari asemenea în ziua acea și tot în hotelul amintit se adunaseră la sara de cunoștință — intră în sală și dintre ei unul în puține cuvinte, *românește zise*, salută tinerimea Română și o invită la masa lor; eară tinerul *Doroslovaeki*, „*sârbește*“ dă espresione simțemintelor de armonie și alipire cătră tinerimea română, dorînd, ca aceste două popore deapurarea se fie în relațiu-

nile cele mai pretinești. Sgomotos „*jivio*“ resună la curagiosă vorbire a lui *Doroslovaeki*. Din partea noastră deputațiunea a fost salutată în limba Sârbă de cătră *G. Zărie*, după care între vii urări de „*jivio*“ părăsesc sala.

Sași asemenea au luat parte la sara de cunoștință a tinerimei române. Oratorul lor a fost bravul tiner *Reinhardt*, acestuia i-a răspuns Dr. Vaida-Voevod în limba germană.

Ast-fel a decurs sara de cunoștință a tinerimei române universitare. Dee Dumnezeu ca între tinerii Români, Sârbi și Sași se domnească de-a pururea acea bună înțelegere și colegialitate ce s'a dovedit în ziua de 3 Octobree. Et.

„Pocăiții.“

Cultul Preacuratei Vergure Maria.

(4) Ziceam, că „*Pocăiții*“ lapedă Tradițiunea, nesocotind'o de isvor al credinții și regulă a vieții noastre, deși, cum s'a arătat, însași S. Scriptură, în cuvintele careia zic, că cred și ei, *lămurit* ne învață, că *Tradițiunea există și trebuie se existe*. Fac acesta, ca nunumai să tângăduiescă multe adevăruri de credință, ce *nu le plac*, ci și pentru ca să despoe creștinismul de toate florile, de totă frumșeta și de toate riuțele, cari ne adapă cu darul lui Dzeu.

Zicînd „*Pocăiții*“ A prin lăpădarea Tradițiunii, zic B și C și întreg alfabetul, ca în urmă să potă zice, *că nu este nimic* ca astfel, cum în cugetările și talmăcirile lor sunt liberi, liberi să fie și în simțemintele și traiul lor, adecă să trăiescă după bunul lor plac, nesocotind cu vremea alt poruncitor, decât boldul lor. Căci nimic nu pot să aibă în vedere altceva decât anarchismul religios, nimicirea orî cărui simțemînt creștinesc prin lăpădarea cultului, cinstei Preacuratei Feciore, a sfinților, a crucii și icónelor, prin lăpădarea botezului pruncilor, a s. Mir, a s. Eucharistii (cuminăcături), a s. Pocăinții, a s. Ungerii de pre urmă, a s. Preoții și Căsătorii și prin lăpădarea învățurii despre biserică și organizarea ei, — ce vom arăta cu ajutorul lui Dzeu.

Ore nu e mai presus de orî-ce îndoială, că atunci, când ei nu voiesc să socotescă pre Preacurata Vergură Maria mai mult decât pre o femeie de rînd, fac acesta, ca mâne poimâne să nu mai credă nici în Dumnezeirea Fiului ei, a Domnului nostru Isus Christos? Ore pte intra cuiva în cap, că acela, care nu cinstește pre *Mamă*, să cinstescă, așa cum zice, pre *Fiul ei*? Ore să pte crede în învățatura acelora, cari orî cât li s'ar spune, că în ce stă învățatura adevăraților creștini privitoare la cinstirea maicei lui Dumnezeu, totuși cutază să propovăduiască, cumcă biserică noastră a înălțat pre Feciora Maria preste Dumnezeu — și că în căușile aceste ale dragostii și cinstii, ce noi dăm Aceleia ne-a infundat nu S. Scriptură, ci datina făurită prin predicarea și învățatura preoților.

În tângăduirea acestor adevăruri cetele „*pocăite*“ nu stau singure, ci sprijinite sunt și de Reformați, Calvinii și Unitari, dintre cari acești din urmă au și ajuns acolo, unde vor ajunge toți cei rupți de *Viață*, — la tângăduirea Dumnezeirii Domnului Christos. Cu aceștia sunt ei frați și înv-

nică a unei societăți, fundamentul cel mai puternic al întăririi ei. Și că acel popor — cu credință firmă în Zeii săi, prețuitor de fericirea gustată în familia și la vatra părintească, mulțămînt cu puțin în ceea ce privește traiul vieții și prin urmare pregătit a suporta orî ce greutăți — purta sabia invingătoare în toate părțile lumii.

Cercat'am și mai departe și am aflat că din acel popor își trage originea poporul românesc, care lăsat singur-singurel fără pic de ajutor în mijlocul dușmanilor ce de toate părțile îl încunjurau în tocmăi ca o puternică stâncă de granit care resistă valurilor furioase, așa a rămas el pururea neclintit. Românul deși încă dela nașterea sa a fost în o luptă neîntreruptă cu cei ce-l încunjurau a stat până astăzi, ba acum mai mult ca orî când să mărește, cu originea sa, să mândrește cu trecutul său, e conștiu de puterea sa de viață și nădejdueste în un venitor vrednic de numele de Român.

Și știa bietul Român până acum să muncescă muncă cinstită, să roge pre bunul Dzeu, să se alipescă cu totă încrederea de s. biserică dând ascultare sfaturilor binevoitoare ale preoților, și toate-i mergeau bine. Dar au venit niște descreeați cu perei și i-au îndemnat să-să alature la ceta fără căpătăiu a socialiștilor, conduși de inorul de a storce bani dela cei nepricepuți. Și au început bieții a asculta de nemernicii de socialiști moderni. Aci nu erau Români și mai înainte socialiști? Da! erau, însă socialismul lor era a lui Christos, care apoi e propovăduit de s. biserică și care să numește socialism creștin. Dór' socialismul creștin este care propovăduind adevărul, chemându-i pe toți la libertate și îndemnă la muncă cinstită, pre cei puternicii și îndemnă să fie buni cu servitorii

lor, amenințând cu răsbunare pre cei ce întocmai ca nește lipitori pe bietul popor îl sug, îl lipesc de drepturile și averea sa. Judecați înși-vă bine și veți vedea cu cât e mai pre sus socialismul creștin, decât al celor ce zic că: „*nu-i suflet, nu-i Dumnezeu, cerul e al paserilor, er' ce e pre pământ, fie aceea tesaur, ban, pâne, locuință, mănecare orî beutură e comun, e al tuturor* deși n'au câștigat și n'au moștenit toți“ și cari apoi să numesc socialiști moderni.

Un alt soi de omeri cari voiesc a-si afla urmatori printre Români sunt așa numiții „*Pocăiții*“ sau „*Nazarenii*“. Ei zic că sunt propovăduitorii păcii, dragostei și ascultării; pre când intrădevăr numai galceavă, neînțelegeri, pismă și răutate samănă. Iar fiindcă adevărații propovăduitori ai pazei și buneii înțelegeri sunt preoții, lucru natural că totă ura împotriva acestora s'o îndreptă. Dar credem că poporul nostru care până acuma a crezut cu tărie în bunul Dumnezeu și s'a alipit cu dragoste înfățișată de adevărații săi conducători, nici de acuma înainte nu se va lăsa amăgit de acești proroci mincinoși cari orî ce-i voiesc numai binele nu.

Aceștia ar fi dușmanii cu cari poporul nostru încă și acuma stă pre picior de bătaie, dar mai are el încă și alți dușmani cu cari din nefericire sa obișnuit, nu-i consideră de periculos ba putem zice că sa împretinit cu totul. Acești dușmani sunt luxul și patima beției.

Luxul despre care până acuma la noi nici vorbă nu era, acuma a prins rătăcină și în căciora română, unde folosindu-se de femeie ca de un mijloc de a înghiți tot ce a câștigat bărbatul cu sudorea feței sale, adeseori în scurt timp îl duc la sapă de lemn. Părinții noștri erau îndestulți

cu albiturile făcute din cânepă și aveau un port cinstit și recunoscut de frumos, dar cei de astăzi nu se indetulesc cu ceea ce sau indestulit bêtării. În loc de albituri de pânzi de casă veți giolgiuri, în loc de cătrinte de lană, barșone și mătăsuri, cari toate duc banii românești în punga jidanului. Inima și se imple de intristare, când mergând la horă vezi tineretul îmbrăcat așa luxuos, er' petrecându-l acasă — de cumva are casă proprie — nu numai că nu vezi vite în curte, ci de multe ori se întemplă că nu vezi nici găini, er' în curte a crescut iarba verde, vorba celuia: „*iarba în curte, sêrăcia în casă*.“

Un alt inamic, care a pricinuit multe pagube poporului nostru e patima beției. Sêrmanul Român! Muncește din zor și până în nopte și muncește din greu! Vine Dumineca sau vre'o sărbătore în care ar trebui să-și mai restaureze puterile slăbite prin munca grea, când ar trebui să se gândescă și la sufletul său. Și ce face el? În loc de a merge la s. biserică unde să cadă în genunchi înaintea Atotpoternicului mulțămîndu-i pentru că i-a dat putere să potă suporta toate greutățile, și în loc de al ruga ca și în venitor să-i dee putere și să-i binecuvinte lucrul, el sêrmanul să duc la crișmă unde amețit de beutură bêtivă injură pe Dumnezeu, să galcevește cu deapropoale. Și în urmă ce să alege din el? Averea lui să risipește, nevasta și copii rêmân pe drumuri și când el a murit, în loc să-l însoțescă plânsul și părărea de rău a acelora, cari rêmân după el, îl însoțesc blăstemuri și părăeri de rău că nu a murit mai demult ca să rêmână ceva și pentru copii.

De la schit,

țătura lor samănă cu învățătura originală a acestora ca ou cu ou.

Cea ce învață bunăoară scriitorul „pocăit“, profesorul din Pennsylvania *Henrich Redder* („Istoria Baptilștilor“) despre cultul Preacuratei Vergure Maria cu nimic nu se deosebește, de ce învață „O femeie protestantă mai ainte catolică“ (numele nu și-l spune) în scrierea sa: „Ce în Protestantii despre Maria, Mama lui Dumnezeu?“ ori de ce învață *Raffay Sándor* în scrierea: „Maria în Scripșură“ (V. „Egyh. K.“ Nr. 19—1903). Și unul și altul vorbesc cu dispreț despre cinstea, ce noi dăm Mamei lui Dumnezeu, pentru-că, zic ei, această cinste n'a voit-o nici Fiul său, nelăsând, ca ea să aibă ceva însemnătate în economia mântuirii noastre.

Pentru ca ei să-și legitimizeze disprețul față de cultul P. C. V. Marie, ce noi i-l dăm, să provôcă la S. Scriptură și susțin, că acolo nu se află nici un loc, care ne-ar îndreptăți la cea ce credem și la simțemintele evlavioșe, ce le nutrim față de Mama Domnului.

Asume zic, că P. C. V. Maria, când i-a vestit ângerul Gavriil nașterea Domnului Christos (Luca 1, 26—31), s'a numit pe sine rôba Domnului („Iar Maria a zis: iată rôba Domnului“ Luca 1. 38) și servitorea Domnului a și rămas, — altceva nimic zic, că Ea nici n'a știut, cine e Fiul său și pentru-ce s'a născut, din care pricină cugeta, că El va fi un împărat pămîntesc, luând după literă cuvintele, ce le-a zis ângerul: „și va da lui Domnul Dumnezeu scunul lui David tătâne-său“ (Luca 1. 32.), care a luat „pre Israel sluga sa, ca să pomenească mila“ (Luca 1. 54), ce se vede și de acolo, că Ea sa mirat de ceea, că Simeon bētrânul n'a văzut în Fiul ei un împărat pămîntesc, ci pre Mântuitorul lumii, zicînd el: „Acum slobozești pre robul tēu Stăpâne, după cuvîntul cu pace, că văzură ochii mei Mântuirea ta, care ai gătit înaintea feșș tuturor popôrelor“ (Luca 2. 29—31.) — Acela, că Fiul său a fost Mântuitorul lumii, Ea n'a știut până la Înălțarea Lui la ceriș și până după Pogorîrea Spiritului sfînt.

Zic mai departe „Pocăitii“ împreună cu frașii lor, că născînd P. C. V. Maria pre Mântuitorul lumii, Ea și-a împlinit chemarea, pentru-ce de câte ori a cutezat să pășescă înainte, tot-deuna a fost respinsă, dată înderept, de Fiul său. Așa, când au mers Magii dela răsărit, să se închine Domnului Christos și când a mers s. Familie în Eghipt, P. C. V. Maria a avut un rol neînsemnat. Și neînsemnătatea Ei se vede și de acolo, că mergînd Fiul său, când era de 12 ani, la biserica din Ierusalim, Ea n'a avut grijă de El și căutându-l, nu l'a căutat mai întăiu în biserică, ci în alte locri, ce iar dovedește, că Ea n'a cunoscut ținta venirii Lui, pentru ce Domnul Christos i-a și făcut imputare, zicînd: „ce este, că m'așși căutat? au n'așși știut, că întru cele ce sunt ale Tatălui meu să cade mie să fiu“ (Luca 2, 49), dar ei n'au înteles graiul, carele grăia lor“ (Luca 2. 50).

Învață mai de parte, că P. C. V. Maria, după-ce ca Feciôră a născut pre Domnul Christos și-a împlinit chemarea, apoi a trăit cu Iosif și au avut la olaltă mai mulți fii și fice, pre cari, ca o mamă blândă și evlavioșă, i-a crescut în casa din Nazaret în frica Domnului. Aceșta se vede din cuvintele: „Au nu este acesta feciorul meșterului de lemn? au nu se chiamă mama lui Maria, și frașii lui Iacob și Iosie, și Simon, și Iuda“ (Mat. 13. 55) „Au nu este acesta teslarul, Fiul Mariei, și fratele lui Iacob, și a lui Iosie, și a lui Iuda, și a lui Simeon? Au dôră nu sunt și surorile lui aici la noi și să simț întru El“ (Mare 6. 3), cum și cea, că în S. Scriptură Domnul Christos se numește întăiul născut.

Învață „Pocăitii“ împreună cu Protestanșii, că în P. C. V. Maria numai cu încetul se dezvoltă știință și credință, că Fiul ei e Mântuitorul lumii, ce se vede de acolo, că numai la nunta din Cana Galilei a știut că El pôte face minuni, când i-a zis „vin nu au“ pentru-ce Domnul Christos i-a făcut imputare, zicînd: „Ce e mie, și ție muere: încă n'a venit cēsul meu“ (Ioan 2. 4.) Cumcă cuvintele acestea, — zic ei — cuprind imputare, apare și de acolo, că Domnul Christos în locul cuvîntului dulce de mamă folosește cuvîntul: muere. Să miră „Pocăitii“, că P. C. V. Maria pentru-ce n'a făcut nimic pentru Fiul seu atunc, când ômenii din Nazaret n'au crezut în el și au voit să-l arunce de pre muntele, pre care le era zidită cetatea? La ce unii cutază să-i deie înțelesul acela, că nici P. C. V. n'a crezut în El, pentru-ce ar fi zis Isus: „nu este profetul fără cinste numai în moșia sa, și în casa sa“ (Mat. 53. 57).

În urmă învăță, că după-ce Domnul Christos a părășit casa sa și a plecat să învețe, P. C. V. Maria sa liniștit și în liniște a așteptat Calvaria și că în vremea această numai de 2 ori să mai amintește din partea Fiului seu, dar și atunc cu ôre-care dispreț, anume când a zis: adevêrat, fecișș cei ce aud cuvîntul lui Dumoezeu, și-l părăesc pre el“ (Luca 11. 28), prin ce n'ar fi aprobat cuvintele de laudă și cinste adresate Mamei Lui

de cătră femeia, ce: „fecit e pântecule, care te a purtat, și țitele care ai supt“ (L. 11. 27) și mai pre urmă a amintit-o de pre lemnul crucii, însș nici atunc nu i-azis mamă, ci muere.

Socotînd învățătura această a cetelor „pocăite“ și reformate, așa cum ele ne-o presintă, ori ce om, care știe judeca, va crede mai curînd, că Acela, care a batjocorit pe mamă sa, purtându-se atît de desprețuitor față de ea, n'a fost Dumnezeu, de cât să credă, că cea, care sta lângă crucea Lui frântă de durere nu merită cinstea, ce i-o dăm. — A crede și a învăța în forma acesta nu numai e minciună, ci este și revoltător și cel mai mare pecat.

DE PESTE SĒPTĒMĂNĂ.

— Un foc pustiitor. Feneșul săsesc, 6. Oct. 1903. Ieri în 5 l. c. pe la ôra 1 d. a. sa escat un foc mare în comuna noastră. Sa aprins un grajd dela curtea marelui proprietar Szabó József și focul ajutat de un vînt grozav în 5 minute a cuprins opt case cu tôte superedificatele din jurul lor. Din case încă nu sau putut scôte mai nimic. Era așa ferbințela în jur ca numai la 50—60 metrii depărtare puteau sta. Nu cuteza nime a să apropia să scôtă ceva. Au ars: Un grajd al curții d-lui Szabó József; Casă, grajd, șură, coțete, nutrețuri bucate, mobile etc. Ale următorilor locuitori din Femeș: Nicolau Oltean și Ioan Oltean alui Gavriilă. Ihe Mage, Niculau Mage, Vasiliu Mage, George Mage. Au fost fôrte păgubiți. Doi servitori dela curtea lui Szabó le-au ars bucatele, hainele etc., casa era a lui Szabó. În urmă au ars casa și celelalte olate ale lui Székely János. Toți aceștia erau ômeni sêraci afară de cei doi Olteni; dar ce folos, că și la aceștia tôtă bogăția le-a fost acasă și tôtă sau nimic. Au rămas fără nici o bucătură și fără nici fel de haine. Pe lângă acești nenorociți au mai fost păgubiți Petru Selicean, Nicolae Câmpian, Ioan Boșan și feciorul căci aprinzîndu-se casa ômenii au tins-o stricînd apoi tot coperișul caselor și superedificatelor. Grôza era mare. Femeile, bărbații, copii țipau de nu să audia de ei nimic. Durerea li-e era mare când vîd, că truda lor de zeci ani să nimicește într'o minută. Paguba numai la ei doi dintăiu este de vre-o 6000 fl. Vasiliu Mage voinde să-și scôtă carul din curte tot sa ars la piept, cap și mîni; un hornar încă au fost ars la picioare și mîni. Unii dintre cei arși nici nau fost acasă și pe când au venit au aflat locul gol și pustiu. Primul ajutor lau dat pompierii din Gilău. apoi cei din Cluj. Din Cluj au eșit fôrte mulți la foc; numai călese au fost vre-o 20. Asigurați n'au fost de cât doi.

Vê rog frumos deschideți o listă în „Révașul“ pentru acești nenorociți frași (Cu drag subministrăm ofertele celor cu bună inimă. Redacția Révașului) ai nostri. Ce-i ce voiesc a ajutama pe acești nefericiți, îi rog frumos a trimite ofertele lor la adresa: Ioachim Pop învățator în Szász-Fenes. Cel dintăiu bun Român care a alergat la fața locului și a ajutat pe ce-i nefericiți a fost d-l Dr. A. Frâncu, adv. Cluj, care a ajutat pe mai mulți dintre cei arși, în particular ér la mîna subscrisului spre a împărți a mai dat 5 cor.

Ioachim Pop.

— Crisa din țară e încă tot nedeslegată. Se vorbește că Maiestatea Sa va denumi de ministru president earăși pe Széll Kálmán, care a mai fost de curînd, înaintea lui Khuen-Héderváry.

— O esposiție economică interesantă s'a deschis în Bistrița la 1 Oct., esposiție arcătuită de reuniunea economică a Sașilor din Ardeal. A fost frumoșă, mai ales esposiția de pôme. Cultivarea pometului s'a estins mult între Sași. În cei trei ani din urmă Sașii au plantat mai mulți pomi aleși decât în o sută de ani înainte. Intre esponentii a fost și un Român, unul singur, dl Ioan Chirca, subnotar în Seliște (I. Sibiu) un vestit pomolog. Dinsul, care a văzut multe esposiții de pôme în orașele cele mai mari ale țerii, chiar și în Wiens, a spus că așa esposiție frumoșă n'a mai văzut.

— Esposiția se vede că a fost bine cercetată. Aceșta s'a simțit și în Cluj. Dêunăzi prin piața Clujului, trecea în rînd doi cu doi o ceată de 40--50 Sași din jurul Sibiului. Ômeni voinici, sănătoși și binehrăniți. Bunăstarea le ridea din obraz și lume multă se uita cu uimire la acești străini. Erau Sași din jurul Sibiului, cari să întorceau dela esposiția din Bistrița, și s'au oprit aici pe scurt timp să vadă și Clujul.

— „Nu uitați de dobă și steag“. Sub acest titlu serie „Bunul Econom“ din Orăștie un articol, în care esplică starea așa numită de „ex-lex“ (fără de lege) din țară și spulberă minciunile ce se lătesc printre cei nepricepuți. Eată cum arată „Bunul Econom“ pricina acestor stări:

Avînd țara noastră constituțiune (anume rînduială pentru cîrmuire), nime nu are la noi dreptul să ceară dări și cătane, fără învoirea dietei și a sancțiunii regelui.

Dieta totdeauna votează dările și cătanele numai pe câte un an. Și anume de regulă votarea asta să întemplă în fiecare primăvară. În primăvara asta regele a cerut prin guvernul țerii mai multe cătane, ca până acum. Cum în dieta țerii, în vremea asta sunt mai tot Unguri, aceștia au zis, că numai așa votează cătane mai multe, dacă în schimb le dă dreptul, ca regimentele din Ungaria, să fie de-aici înainte comandate în limba ungurească și nu în cea nemțescă, cum e acum. Mai marii cătanelor însș zic, că prin această, armata monarhiei noastre s'ar împărți în două și s'ar slăbi.

Din neînțelegerea asta apoi s'au pornit valorile certelor și a încălciturilor nespuse. Nici unii nici alții nu lasă din ce-au apucat. De aceea de azi primăvară să tot ceartă într'una în dieta țerii. Așa să face, că în toil certelor nu s'a putut rupe atăta vreme, ca dieta să voteze pentru anul acesta dările și cătanele. Așa am ajuns în situația, ce să chiamă „ex-lex“ (în afară de lege).

Starea asta e pentru țară fôrte păgubitoare și nime nu-i pôte și sfîrșitul. Să pôte să mai țină mult încă lucrurile încălcite și să pôte să vină în curînd la ogașa rînduită.

Odată însș totuși trebuie să vină și atunc va fi atunc. În câteva zile dieta va vota dările și cătanele. În țara întregă se vor porni ca fulgerul asentările și stringerea dărilor. Sute și mi de executorii (jucuței) vor năpădi satele noastre și vor scôte fără milă dările ce s'au grămădit neplătite. Și va fi amar și vai de omul sêrac și nepregătit la asta. Feciôrii voinici de lucru îi vor stringe sub steag. Executorii ne vor lua și côja de mălaiu, pentru darea îngrămădită.

Ca să nu ajungem rêu și să nu ne prăpădească nime averea noastră, câștigată cu multă trudă, întorțeti spatele vorbelor gôle și rêuvoitoare și ascultați sfatul nostru, pe care Vi-l dăm din inima, ce Vê are dragi:

Mergeți nesiliți cu dările la notari și la perceptorii. Dacă nu vi-le primește, alege-vi-ți Dvôstră, în fie-care sat câte un inerezut, care să vê adune banii de dare și să-i depună pe cîrticică la una din băncile noastre, care vê este mai la îndemână. Plățiți în rate și în sume cum puteți, nici ori mari, până când credeți că cu suma plătită vi-să pôte plăti darea întregă pe un an.

Și apoi:

Feciôrii, care sunt buni și sosiți la asentări, să se înștiințeze la comanda militară de bună voie, ca să-și înceapă cătania. Ori vê primește ori nu, toți să stee gata, căci nu știe nime în ce bună dimineată suflă trîmbița — după cătane.

— Un cas de nemărginită durere s'a întemplat în familia preotului Ioan Bîtea din Cut. Fica cea mai mică a preotului, Elena Bîtea după scurte și grele suferințe, a rēposat Joi în 17 Sept. n. în etate de 17 ani în comuna Tirnova (din Bănat) unde se dusesse să cerceteze pre fratele său, tinerul preot George Bîtea. Osēmintele ei au fost transportate la comuna natală Cut și s'au așezat în cimiteriul gr. catolic de acolo spre vecinică odihnă Duminecă în 20 Septembrie st. n. la 3 ôre după amează. — Trimitem familiei întristate condolențele noastre.

— Iubileul gimnasiului din Năseud. În 4 Octobree n. — ziua onomastică a Maiestății sale — s'au împlinit 40 ani dela deschiderea gimnasiului românesc din Năseud. Din acest prilej „Revista Bistriței“ publică un articol, din care dăm și noi următoarele:

În 4 Octobree 1863, în ziua onomastică a prea bunului nostru Monarch, s'a deschis liceul din Năseud, acest focular de cultură, acest far luminător, care în locul armelor de oțel, a dat în mîna fiilor lui Marte de pe valea Rodnei armele culturi, armele științei și ale luminei, cu mult mai puternice, de cât cele pe care le-au avut și cu care au secerat multe victorii în timpul de 88 de ani, cât au avut chemarea de a apăra granițele țării și tronul Domnitorului.

La 1851 resône de guvernament au adus cu sine, va vechea instituțiune a miliției de graniță, dovedită de bună vreme atît de îndelungată, să se desființeze. Grănițerii nostri au primit această dispoșiție a înaltului stăpînitor al oștilor cu îngrijorare.

După desființarea miliției de graniță, au rămas stăpâni pe fondurile de monture și de provențe. Deși modeste, dar totuși reprezentau o valoare și aveau farmecul să așite pofta de a le împărți. Erau a fostilor oșteni și aveau dreptul la ele. Puteau să le împărțescă între singuraticile comune și să dispună mai departe de averea lor. Sēcuii astfel au făcut cu ale lor averi.

Năsăudenii, conduși de bărbați cu minte și cu iubire față de nēm, au luat altă hotărîre. Nu le-au împărțit, ci le-au ținut la un loc, decretîndu-le de fonduri pentru înființarea de școle și pentru de a ajutama cu știpendii tinerimea, care va cerceta școlele. În această hotărîre a grănițerilor năsăudenii găsim cel mai mare idealism, în fața căruia trebuie să ne închinăm. Un idealism, care trebuie să-l avem de model, ideal de abnegațiune, ideal de jertfă pentru cultura unui popor, ideal de jertfă pentru un viitor mai bun.

Din acest idealism, din această jertfă și din această însuflețire s'a născut gimnasiul nostru din Năseud. Multe alergări, multe rugămînte, multe ostenele din partea bărbaților conducători ai ținutului, până ce în 4 Oct. 1863 din grația prea înaltă a M. Sale s'a putut deschide. Blajul avea focularul de cultură de mai bine de-o sută de ani. Beiusul avea din timpul stăpînirii înțelepte a bunului Samuil Vulcan. Brașovul încă pusese temelie înainte cu un deceniu. În alt colț al țării trebuia să se ivescă tovarășul celor 3 licee. Și s'a ivit la Năseud.

Pe ziua de 4 Octobree se pregăteau la Năseud serbări potrivite: liturgie solemnă, o producțiune a studenților și sara petrecere. Dacă ni-le va descrie cineva vom publica raportul despre aceste serbări. În nrul viitor vom da o iconă în care se vede chipul gimnasiului din Năseud.

— Universitarii români din Budapesta au ținut sara de cunoștință în 27 Sept. President a fost aclamat d. Ioan Garoiu, care a salutată cu căldură tinerimea întrunită. În numele tinerilor noi veniți a rēspuns d. Horia P. Petrescu. D-l avocat Roșu din Biserica albă, fiind present a ținut un discurs însuflețitor. Ia rēspuns d-l I. Lăpădat. D-l Gîrda a îndemnat tinerimea să sprijinească societatea „Petru Maior.“

Moldovanu Basil

Scrierile mai n oue ale Doctorului Bunea:

1. „Discursuri, Autonomia bi-
seric sc , Diverse,“ volum 8° de
534 pag. Prețul 5 coróne.
2. Episcopii Petru Paul Aron  i
Dionisiu Novacoviciu, sau istoria
Românilor Transilvăneni de la
1751—1764. Volum 8° 517 pag.
Prețul 4 cor. 50 fil.
3. Vechile Episcopii Rom ne ti,
a Vadului Geoagiului, Silvașului  i
Belgradului. Volum 8° de 160 pag.
Prețul 2 cor 50 fil.

Se pot procura  i dela

Administrația „R vașului“
Cluj, Jókai-utca 6.

(La comande din afară este
a-se adauge pe l ng  pre   i taxa
de porto postal).

Un ins mnat procent din pre-
 ul c r ilor e destinat pentru
biserica cea nouă
din Cluj.

„THE STANDARD“

— fundată in anul 1825. —

Efectue te
asigurări de via 
pe l ng  condi iuni f rte favorabile.

Incaso anual Cor�ne:	32,000.000.—
Dividende solvite Cor�ne:	170,000.000.—
Avere proprie Cor�ne:	260,000.000.—
Desp�gubiri de via� Cor�ne:	520,000.000.—

Agentura generală pentru
Transilvania:
Cluj, strada Ferencz-József nr. 17.
Filială pentru Ungaria:
Budapesta, strada Kossuth-Lajos
nr. 4. in palatul Standard.
(Casa proprie).
Centrala generală:
Edimburg (Anglia.) 17, 15—

Gratis  i franco prime te ori cine o
c rticic  din care
p te face fără ori
ce aparat, **licorurile cele mai
fine  i rum**, cu aromele mele cunos-
cute in t t  țara.

WATTERICH A. BUDAPEST,
VII. Doh ny-u. 5.
10—10

Wilheim Ign cz

ingenieur

Budapesta, VIII. Kender-u. 8.

Prime te ori ce fel de
măsurare de p m nt,

mappare,

arangeare de posesiune.

După acord marchează linia
căii ferate normale ori
inguste.

Pre te te moșii, esopereaz 
 i valorează patente, pre-
l ng  onorar echitabil.

Ofertele sunt a se trimite
la adresa de mai sus.

14—50.

„ECONOMUL“

INSTITUT DE CREDIT  I ECONOMII, SOCIETATE PE AC IUNI

Centrală in Cluj (casa proprie)
strada Vessel nyi-Miklós-utca 26.

Filială in Gherla (Szamosujvár)
strada Als -viz-utca n-rul 18.

Intemeiat la anul 1886.

Are Capital social in 2000 ac�iuni K.	200,000.—
„ Fonduri de rezerv�”	130,773.—
„ Fonduri culturale �i de binefacere „	8,900.—
„ Depuneri spre fructificare”	1.003,211.—

Primesce depuneri spre fructificare dela priva i cu
5°/₁₀-te  i dela corpora iuni culturale sau filantropice
cu 5¹/₂^o/₁₀-te;

Escompteaz  cambii cu cel pu in d u  subscrieri;

D  imprumuturi pe cambii cu acoperire hipotecară
cu 7°/₁₀  i 8°/₁₀-te;

Acordă imprumuturi de Cont-curent cu acoperire de
h rtii de valóre notate la bursă cu 6°/₁₀  i 7°/₁₀-te;

Efectuesce tot felul de opera iuni de bancă.

Adresa: „ECONOMUL“ Kolozsvár.

Directiunea.

5, 28—50.

AGENTURA GENERALĂ

DIN CLUJ A BĂNCEI DE ASIGURARE

„TRANSSYLVANIA“

prime te  i efectuește oferte de asigurare
din comitatele: Cojocna, Mur s-Turda,
Turda-Arieș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Do-
b ca, Ciuc, S lagiu, Sătmar, Bihor, Ma-
ramureș.

Asigură mai ieftin contra focului  i
explosiunii ori ce fel de edificii, m r-
furi, mobile, vite  i produse etc.

Asupra vieții omului

face asigurări in t te modurile obicnuite,
anume: capitale pentru casuri de mórte,
pe via , de zestre, rente etc.

ASIGURĂRI POPORALE fără cerce-
tare medi-
cal  până la 1200 coróne.

Asigurări pe cheltuelile inormint rii, contra
grindinei, sămănături de tot feliul, nutrețuri etc.

„TRANSSYLVANIA“

a fost intemeiată la anul 1868  i de atunci
in decurs de 34 ani a plătit despăgubiri
pentru foc de K. 3.042,619-84 fil., iar
pentru capitale asigurate pe via  Kor.
2.992,162-98 fil. Suma asigurărilor contra
focului e de K. 112 milioane. Suma asi-
gur rilor pe via  e de K. 10-2 milioane.

Oferte  i ori ce indrum ri se pot primi la limba
rom ne c   i in t te limbile din țer  de la

Agentura generală a băncii

„Transsylvania“

Cluj, plaua „Emke-t r“ Nr. 16.

precum  i de la agenturile locale  i cercuale din
comunele mai mari.

10, 19—40

Spiritul politicii româneşti.

Când tratăm despre spiritul politicii mari a unei naţiuni trebuie să considerăm naţiunea ca un organism moral, şi trebuie să-i urmărim funcţionarea din două puncte de vedere, adică din punctul de vedere al ideilor: de drept şi datorinţă.

Cred că suntem cu toţii de acord, că baza conduitei morale sunt dreptul şi datorinţa.

Aşadar spiritul politicii mari la ori care naţiune va avea se fie dreptatea şi moralitatea, dreptul şi datorinţa.

Şi deore-ce din visurile politice numai urmând această conduită putem să emancipăm politica naţională *trebuie în modul cel mai hotărât se infierăm tactica politică începută cu alegerea Dlui Dr. A. Vlad la Dobra.*

În tactica numitului politician nu putem trece cu vederea imoralitatea politică care l'a adus în conflict atât cu spiritul politicii mari româneşti, cât şi cu conclusele conferinţelor naţionale.

Libertatea omului este sănătatea sufletului, — scrie Voltaire.

Ce ar deveni fără libertate sufletele noastre? Dar libertatea numai atunci intru-neşte condiţiunile *energiei şi ale perpetuităţii, dacă este aliată cu datorinţa.*

Prima datorinţă a unui fie-care membru al comitetului naţional este de a propaga prin exemplul său, imperiul datorinţei, de a îmbăbăta poporul nostru prin acest curent divin, de a face prin acesta din moralitatea politică un suflet al tuturor sufletelor naţionale.

Naţiunea română nu poate recunoşte altă auctoritate, altă voinţă legitimă decât a comitetului naţional determinată în conclusele conferinţelor naţionale. *Orî cine s'ar abate dela acesta primă datorinţă comite apostasie politică, chiar şi atunci, când de alt-fel ar profesa unele doctrine politice identice.*

Şi nu trebuie se perdem din vedere, că şi fericirea naţiunilor ca şi a indivizilor, se bazează pe aceste două idei sfinte: datorinţa şi dreptul. Ba mai mult încă: esistenţa morală a naţiunilor numai pe aceste baze se poate închipui. Aceste două idei croesc şi determină viaţa individuală, socială şi naţională.

Dl Vlad trebuie să ştie, că el nu poate pretinde, ca Românii se calce conclusele conferinţei naţionale; ştie bine dar, că nu a avut îndreptăţirea dela naţiune ca se păşască peste liniile de conduită a partidului naţional român, ér neavând îndreptăţire a putut prevedea că lucră în contra spiritului politicii mari româneşti din Transilvania şi Ungaria, şi dacă nu le-a ştiut aceste e cu atât mai detestabilă experimentarea care o face fără nici un scrupul.

A doua datorinţă a unui român este a şti că înţelegerea dreptului naţional va fi cu mult mai viuă, mai înaltă în spiritele pregătite prin o voinţă sănătoasă, prin cunoştarea şi respectarea datorinţei, şi apoi a lucra conform acestui adevăr frapant.

Deprinderea de a compara datorinţele şi faptele sale cu legea morală, de a primi sfat dela idea datorinţei, de spiritului rectitudine sinceritate şi delicatete, cari toate lipsesc din tactica dela Dobra.

Spiritul politicii mari româneşti pretinde se ne iubim viaţa naţională, individualitatea naţională, independenţa naţională, idealul naţional, acesta iubire se manifestează în respectul care-l avem între orî ce împrejurări, între orî ce ispite, faţă de conclusele conferinţelor naţionale şi faţă de auctoritatea supremă naţională: comitetul naţional.

Dr. Cassiu Maniu.

Mănăstirea din Stobor.

În jumătatea a două a lunei Maiu şi în cele dintăi zile a lunei Iunie din anul 1903 am cercetat cele mai multe comune bisericesti din protopopiatul Clujului şi cu acest prilej am presidat şi examenele şcolilor sateşti gr. catolice din acele comune în calitate de comisar consistorial, fiind însoţit pretutindenea de domnul protopop Dr. Elie Dăianu.

Când intram într'o biserică, îmi plăcea să ceteşc înscriciunile de pe pereţii ei şi însemnările, ce le făcuseră bătrânii pe scórţele cărţilor vechi. În chipul acesta am dat de multe însemnări, cari aruncă lumină asupra trecutului bisericesc şi politic şi asupra stărilor sociale şi economice ale poporului românesc din Ardeal.

Aşa d. e. în Sânpaulul-unguresc pe o carte veche am găsit următoarea însemnare: 1719, April 23. În anul ce trecuse au fost secetă de cum s'au luat omătul n'au plouat, nice rod n'au fost, până în toamnă. Şi-au perit tot felii de agonisită, şi nice fên n'au făcut mai pe nicăiri. Atunci iarna am auzit un car de fên în 8 florinţi, şi nu-l afla nice așa. Şi primăvara era grăul în Bělgrad (Albă-lulia) într'un taler o miertă, adică în 7 măriaşi, şi cucuruzul în 4 măriaşi. Scris'am ierodiacon Daniilă din Corugi, într'acela an am şezut în Sânpaul. În eparchia Călăţii era protopop Stefan din Juc, şi era şi poştă acolo la Juc, şi de acolo porunceă în eparchirie.

Acastă însemnare ne arată, că la începutul veacului al 18-lea şi pôte şi înainte de s. unire a existat un protopopiat cu reşedinţa în Călata, comună vestită pentru frumşeţa cusăturilor şi chin-diselilor ţărăneşti, cari în comerciū trec ca manufacturî unguereşti, pe când aveau ele sunt aprôpe tôte lucrul mânilor femeilor române din partea locului, chiar şi în ziua de azi. Comunele acestui protopopiat s'au pus încă de pre la 1719 sub protopopul districtului Jucului, sub care se aflau şi în anul 1733. Tot din însemnarea citată vedem, că vestitul protopop Stefan Pop Timandi, care a fost soţ de luptă al episcopului Inocenţiu Micu-Klein, vicar general preste o mare parte a Ardealului şi protonotar apostolic, era protopop şi pre la anul 1719 (vezi scrierea mea despre Inocenţiu Klein pag. 12., 58., 140. 333.)

În Sânpaul am mai găsit următoarea însemnare: „Ani dela Christos 1774, luna Ianuarie 23; am scris popa Vasilie fiind eu preot în Sânpaul“.

În bisericuţa din Ardeova (Erdöfalva) se păstrează un Molitvenic scris cu mâna: „De mine smeritul între preoţi Popa Ion dela Agribici din sus de Gilău în zilele înălţatului împărat şi craiū Ardélului Caroluş . . . numărul anilor . . . dela naşterea lui Christos 1724 în luna lui August în 8 zile. La un an dela venirea Mării Sale Vlădica Ioan“. Ştim, că episcopul unit Ioan Giurgiu Patăki s'a instalat ca episcop în Făgăraş în sârbătorea schimbării la faţă din 6/17 August 1723, şi că prin urmare de el se face amintire în însemnarea citată, care ne mai arată, că comuna Agărbici, astăzi tötă neunită, era pe la 1724 unită şi supusă episcopului unit Ioan, ceea ce nici nu se putea altmintrea, fiind dovedit astăzi, că până la 1744 numai Braşovenii cu câteva sate din jur şi o parte dintre Făgăraşeni se lăpădaseră de s. Unire. (Vezi scrierea mea: Episcopii Petru Pavel, Aron şi Dionisiu Novacovici).

Nu mai puţin interesante sunt înscriciunile, cari ne arată anii, în cari s'au clădit bisericile cele mai vechi din protopopiatul Clujului. Într'o singură biserică, în cea din Tic (Forgácskut), am găsit urmă, că biserică ar fi existat înainte de sânta Unire (1700). Pe uşa dela naia bărbaţilor sunt săpate cuvintele: „Ano Dni 1641“ (anul Domnului 1641), după cari urmăză o înscriciune slavonică. Este însă probabil, că lemnul, în care sunt săpate cuvintele latineşti, a fost luat dela o biserică calvinăscă ruinată, căci înscriciunile latineşti sunt neobicinuite în bisericile româneşti din timpul acela. Cele mai multe biserică au început a se clădi după sânta Unire. Aşa d. e. cea din Sânpaulul ung. în 1722, cea din Suciag în 1710, zugrăvită în 1771 de Nistor Ioan, cea din Sumurduc în 1715, cea din Deuş în 1739, cea din Buda-veche în 1726. Aceste date ne arată, că în multe locuri, înainte de sânta unire, Românii, fiind religiunea lor numai tolerată, nu le era iertat a-şi zidi biserică şi ast-fel îşi ţineau cultul dumnezeesc în case private. După sânta unire, dându-se în privinţa bisericăscă şi Românii drepturile, ce le aveau romano-catolicii, a început şi poporul nostru a-şi clădi bisericuţe de lemn pe câte un petec de loc, ce domni de pământ au fosf siliţi să-l cedeze în scopul acesta. Locul acesta se da de obicei pe câte o costă înaltă, părăsită şi pă-

răginită în marginea satului, şi de aceea vedem şi astăzi multe biserică aşezate pe dealuri, greu de urcat. De-odată cu clădirea bisericelor au început a veni zugravii din ţerile române, ca să le zugrăvescă. În biserică din Ardeova am aflat o înscriciune, care ne arată că ea a fost zugrăvită sub popa Mihai în 16 Octobrie 1767 „de Gheorghe fiul lui Iacob Popovici zugrav Rîmniceanu dela Aiud Cacova, ucenic Crăciun“. În Blaj încă trăia pre la mijlocul veacului al 18-lea un „Opre Zugravul“, care venia din Muntenia, s'a aşezat ca taxalist pe domeniul episcopesc din Blaj, s'a făcut unit, dar în revoluţiunea călugărului Sofronie s'a întovărăşit cu cei ce lucrau pentru nimicirea biserică unite, pre cum arată scrisorile episcopului Aron din 16 şi 28 August 1761 adresate cătră generalul Buccov, ce se păstrează în archiva din Blaj.

În călătoria mea cercam cu deosebire, să aflau urme de mănăstiri româneşti, ştiind, că acestea au fost odinioară aprôpe unicul scut al clerului românesc din Ardeal. Domnul protopop Dăianu ştia, că mi-ar face o mare bucurie, decât mi-ar pute îndrepta atenţiunea spre ast-fel de urme, şi cerca să mi-o şi facă. Mă aflam în altariul biserică din Topa-deşertă, când domnul protopop cu faţa strălucind de bucurie veni la mine cu o carte veche şi-mi arătă, că pe scórţa ei ar fi o însemnare despre un anumit „Monach“. Mie însă mi-să păru, că aci nu e vorba despre un monach, ci despre un „Mocan“. După multă încordare am putut ceti amândoi următorul text scris în caractere cirilice: „Simion Coman Mocan din Someşurece ni-au dus un tol la învălitore.“ Să vede deci, că preotul, ori cantorul şi-a dat tolul unui mocan, adică Român din Someşul-rece, să-i spele tolul în apa limpede de munte.

În Stobor însă am dat aveau de urmele unei mănăstiri. Preotul locului Petru Dan mi-a arătat un document vechiu scris cu cirilice de următorul cuprins:

„Pre înălţatului şi de Dumnezeu Luminatului şi Bunului, Credinciosului Împărat Iosif Sănătate, Bună, Viaţă îndelungată, întărirea şi Bucuriă şi ce cătră Vrajmaşi Biruinţă.

„Acastă iştanţia, Pre înălţate Dómne Împărate, la altă faţă nu cărcă să se închine, fără numai la Înălţime ce de Dumnezeu încununată a Împărăţii Tale, carele eşti cel de Dumnezeu adevărat ales împărat şi lauda şi slava cea luminată şi spriginitorul al creştinătăţii. Că ştiu cu adevărat, că pre împărăţii şi pre crai au ales Dumnezeu în locul sfinţii sale să fii pre pământ pre cum şi numele şi-au împreunat în psalomul 81 zicând: Dumnezei sunteţi, pusu-i-au Dumnezeu mai marî peste ómenii săi, ca să-i apere şi să-i păzască pre ei, că pre cum nu pôte fi trupul fără cap, așa nu pot fi ómenii fără împărăţia ta.

„Acăsta m'aş plânge şi m'aş jelui înainte Împărăţii tale: Iată Dómne Împărate, eu Broină Urs din varmeghia Clujului din satul acesta Stoborul, am cugetat din minte, ce mi-au dat Dumnezeu să fac o mănăstire şi cu ajutorul lui Dumnezeu o-am fost şi făcut, de care lucru mă şi bucuram, ce Dómne Împărate, aceştii sfinte Mănăstiri așa i-s'au întemplat, că au vinit o poruncă dela cinstita Tablă a noastră a Clujului, căi porunca înălţatului Împărat şi a crăescului Governium, cum nici o mănăstire să nu rămăie supt stăpânirea împărăţii tale şi așa au venit şi la mine, cum până la opt zile să o răsipesc şi să o stric. Dară eu ce să fac, numai am început a plânge şi așa s'au plinit a opta zi şi a venit solgăbirău Căceli Jiga şi comisarăşu Diulai şi cu alţi nemişi, aducând ómenii şi sate spre stricare Mănăstirii şi eu m'am rugat să nu o strice, că voiū vini înainte Împărăţii Tale să mă rog de graţiă şi de nu voiū ave atuncea să se strice, pre cum vei porunci, că eu voiū fi ascultător poruncii Împărăţii tale. Ce (ci) acestia se aprinsă de mâniă şi (în) dată mă legară şi mănăstire o stricară.

„Ce mă rog pre înălţatului Împărat să-şi facă milă de mine de acest lucru, că sunt de papubă de cincî sute de floreni, că locul mi l-au luat Domnul meu Rădaiă Mihai şi l-au făcut lab Mării Sale. Iară eu am rămas sêrac, şi acesta loc eu Dómne Împărate tot din pădure l-am făcut cu mare muncă şi trudă, care s'a biciulit (preţuit) aceste cincî sute de florinţi, ce Domnul meu nici vre să-mi lase loc, nici să-mi plătescă munca.

„Ce Dómne Impérate, mă rog la pre-milostiv și înălțatul și blândul și de Dumnezeu înțelept și luminatul împărat, să-și facă milă de mine, ori să poruncască și să mă slobozească să o mai zidesc, ori să-mi dea Domnul mie locul, să mă hrănesc în céstă lume.

„Dela Bro(i)nă Urs plecată închinăciune către împărăția ta cu genunchele până la pământ și să fiă Dumnezeu cu împărăția ta.

„Bro(i)nă Urs din varmeghia Clujului ce din sus, din satul acesta Stoborul.“

Pe dosul petiției stă scris: „Cătră luminatul și înălțatul împărat Iosif rugăminte și jeluire.“ Tot pe dos găsim și hotărîrea guvernului transilvan din 20 Septembrie 1787 Nr. 12693, prin care Broina este încunoștințată, că cererea nu i-se poate împlini, fiind ea contrară decretelor mai înalte: „12693. Bescheid. Bittsteller wird mit diesem Gesuch, da es den bestehenden Verordnungen zu wieder ist, abgewiesen. Von dem Königl. Sieb. Landes Gubernium. Hermannstadt den 20-ten 7-ten 1787. Iohann Herrmann Secret.“

Petiția lui Broină ne arată destul de limpede, că „liberalul“ împărat Iosif al II-lea pornise o gónă aspră împotriva tuturor mănăstirilor, necruțând nici măcar mănăstirile romano-catolicilor. Căci el a desființat mănăstirile Carthausianilor, Camaldulensilor, Trinitarilor, Augustinianilor și Paulinilor, sporind cu averile lor așa numitul „fond religionar“, precum și mănăstirile Iesuiților, a căror avere s'a vèrsat în „fondul de studii“ (vezi Dr. Szeredy József, Egyházzog, pag. 1592—1600).

În scrierea mea despre episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici am adeverit cu numeroase documente că totă Româniimea din Ardeal cu toate bisericile și mănăstirile sale a îmbrățișat sfînta unire, că biserica unită nu numai a păstrat aceste mănăstiri, ci le-a și prefăcut în institute de cultură și le-a înmulțit cu altele noue, ca cele din Blaj și Alba-Iulia, cari au întemeiat cultura noastră națională, — că perirea unor mănăstiri avem să o mulțămim resvrătirei orbe, ațitate în potriua sfîntei uniri din partea viclenilor și lacomilor Sèrbii, — că guvernul Transilvaniei cu aprobarea împărătesei Maria Teresia, deja în 1767 hotărîse desființarea mănăstirilor aședate prin păduri și locuri ascunse, creșdend, această dispoziție de lipsă pentru siguranța publică și pentru împedecarea prevaricațiunilor, ce să făcea cu sarea; că uniții n'au răpit mănăstirile nimănu, ci numai și-au reclamat mănăstirile răpitate cu forța de agenți resvrătitori ai Sèrbilor; și cu toate acestea domnul Gheorge Alexici în prefața unor documente publicate în „Telegraful Român“ din Sibiu și reproduce într'o broșură de 43 pagini, ne spune, că „în Ardeal *causa principală* (pentru care au perit mănăstirile) a fost unirea. Mult cercata noastră biserică prin unire a devenit lung timp un Prometeu lăntuit, și că nu s'a prăpădit cu desèversire, avem să mulțămim, nu bunăvoinței și dragostii fraților noștri uniți, ci numai și numai milei Atotputernicului, care ne-a ferit de „sfânta unire“, trimițendu-ne în vremuri de urgie luptători însuflețiți pentru legea strămoșească.“ (Pagini din trecut, pag. 4.)

După aceste aserțiuni lipsite de ori ce temei, d-l Gh. Alexici în notă amintește între „luptătorii însuflețiți pentru legea strămoșească“ pre călugărul Sofronie, despre care știm, că țiria de-a lungul drumurilor pre preoții uniți de jumătate desbrăcați, le jefuia casele, le smulgea pèrul, îi sbicua, le scotea dinții, îi spânzura cu capul în jos de grinda temniții și făcea și alte lucruri ne mai pomenite între creștini, așa în cât chiar și Muscalii se scărbită de crimele lui și să vèzură siliții a împodobi cu el — furcile, ceea-ce este dovedit până la evidență în scrierea mea mai sus citată.

Domnul Gh. Alexici se laudă că în urma împuternicirii primite dela „delegația congresuală“ gr. or. a aflat documente despre 29 mănăstiri ardelene, al căror nume românesce nu-l știe, sau nu vrea să-l scrie, dar nu are nici un cuvènt de recunoștință pentru mine, care am descoperit și publicat mai înainte date despre vre-o 62 mănăstiri românești, dintre cari la unele le-am urmărit trecutul până în veacul al 14, 15, 16 și 17-lea. Ceva ce este însè și mai de mirat, d-l Alexici, deși a avut în mână cartea mea despre Episcopii Petru P. Aron și Dionisie Novacovici, unde putea găsi adevèrul, ne spune, că mănăstirea din Sâmbăta de sus, pe care d-sa o muncește Szombatfalva „a trecut în mâna bisericii unite“ deși ea să află și astăzi în posesiunea Grecilor din Brașov, ear despre mănăstirea din Măgina, pe care d-sa o numește unguerește Marșina, afirmă că „a fost

luată de reformați“ deși ea și astăzi este în proprietatea și posesiunea bisericii unite.

Cred, că acestea nu-l îndreptătesc pe d-l Alexici a numi pre alții „diletanți“ și „pătimași“.

Dar să lăsăm Domnului, să rèsplătèsca nerecunoștința ómenilor! Noi să ne bucurăm, că am mai descoperit existența unei mănăstiri, despre care nu să știa nimic până acum.

În sfîrșit mai amintesc, că în poporul din Stobor (Vásártelke) s'a păstrat până astăzi tradiția, că din lemnul mănăstirii stricate din Stobor s'a clădit biserica cea veche din Borșa, care mai pe urmă fu dată comunei bisericèști din Adalin.

Blaș în 27 Septembrie 1903.

Dr. Augustin Bunea.

Dări de samă.

Dr. Augustin Bunea, Discursuri, Autonomia bisericèscă, Diverse. Blaj 1903. X. + 522 pp. 8° Prețul 6 lei.

Nouă discursuri funebre, rostite la mormintele tot atâtor bărbați vestiți ai Româniimei transcarpatine, un panegiric în onóra Sf. Nicolae și două schițe biografice alcătuesc partea întâia a acestei mai nouă publicații a pâr. canonic Bunea. Fericitii întru Domnul, la mormintele cărora oratorul preot a fost silit să călătorească — cum însuși spune, deplângèndu-și sórtea — spre a se face interpretul durerii generale a tuturor Românilor, aparțin mai toți generației de mult apuse și s'au chemat: Iacob Mureșianu, Paul Dunca, Augustin Laday, George Barițiu, Alexandru Grama, David Ursu, Iuliu Mihaly, Alexandru Filip și Ioan Rațiu. Biografiile acestor lăudați jertfitori — pe teren cultural și bisericesc, militar și politic — pentru neam și patrie, d-l Bunea le-a întreprins cu multă măestrie în cadrul unor disertațiuni de caracter religios și moral, făurind astfel niște frumoase discursuri funebre cari, ca fond de cugetare și formă de exprimare, să pótă fi puse în rînd cu cele mai alese ale elocinței române, de altfel destul de sèracă sub acest raport.

Dacă această parte întâia a publicației d-lui Bunea, oferă cetitorului, cum s'a putut vedea, o lectură frumoasă, instructivă în pilde de urmat și înălțătoare de suflet, — partea a doua îi oferă una de un interes mai obștesc, de actualitate chiar: autonomia bisericèscă.

Se știe că Românii de peste munți, uniți cu Biserica Romei, duc, de mulți ani, o luptă încordată în contra bisericii catolice maghiare, care tînde a-i cuprinde și pe ei într'o eventuală organizație autonomă bisericèscă, pe care ea o pretinde. Românii se opun, pentru că aceasta ar mai însemna călcarea sfruntată a tuturor drepturilor istorice, be basa cărora Biserica unită a Românilor transcarpatini reclamă și-e și o autonomie națională. Expunerii acestor drepturi istorice, cari formează — cum și trebuie — temeiul luptei dintre uniții Români și catolicii Unguri, — i-a consacrat pâr. Bunea cel mai întins capitol al cărții sale, în care se dă un cuprinzător și luminos istoric al autonomiei bisericèști a Românilor de sub Coróna Sf. Ștefan.

Acest istoric e prețios pentru că așa cum e alcătuit pôte fi accesibil în cercuri cât mai largi, cum și se cade să fie, cestiunea ce tratează fiind deosebit interes național și politic; și e prețios pentru că în el autorul ne prezintă, în chip unitar, rezultatul frumóselor cercetări istorice, cu privire la viața bisericèscă a Românilor de peste munți, pe cari d-sa le-a dat la lumină în anii din urmă și cari au răscolit patimi dincolo ca și dincoace. Și nici s'ar fi putut altfel, când zisele cercetări prezentau istoria Bisericii române ardelene, în partea sa mai veche, sub o față cu totul nouă: în consonanță însă cu însăși dezvoltarea poporului român de peste munți, cu viața politică a Ardealului și — lucru prețios — cu legăturile de aceiași natură dintre acest Principat și Țările române.

Metropolia din Alba-Iulia, începînd cu acel Ieroteu de pe la jumătatea sec. X-lea, numai pentru puțin mai e o „convincțiune mângăitoare“. Căci faptul istoric e altul: Ea e opera Marelui Mihai. Înaintea lui, în Ardeal erau — după cuprinzătórea expresie a d-lui Iorga — numai „sate și preoți“, cari — susține pâr. Bunea — până la conciliul florentin [1439] n'au avut episcopi pe séma lor Cei dintăi, Matei și Macarie de Haliciu, se constată abia după această dată și au fost „uniți“ (?) cu biserica Romei. De pe la 1475 până la sfîrșit sec. al XV-lea, biserica rom. din Ardeal stă sub jurisdicția metropoliei sîrbești din Belgrad; iar dela începutul sec. al XVI-lea, episcopiile, acum întemeiate, la Vad și Geoagiu, pe domniile pe cari voevozii din Țera-Românescă și Moldova le stăpâneau în Ardeal sub titlu de feude, — au atîrnat de metropoliile din Moldova și Țera-Românescă. Stîngèndu-se episcopiile de Vad și Geoagiu, pe la jum. sec. al XVI-lea, biserica română cade sub controlul celei calvine, până pe vremea lui Mihai, când reședința arhierilor de la Prislopul Silva-

șului, cari exercitau atribuțiuni episcopale, a fost mutată la Alba-Iulia; — iar vládica Ioan din Prislop s'a așezat cap al „mitropoliei Bălgadului“, odată cu întrarea triumfală a lui Mihai în capitala Ardelului. — În scurt, așa presintă d-l Bunea istoricul bisericii române din Ardeal până la întemeierea mitropoliei de Alba-Iulia.

Ieroteiștii au rèspons: puțin urban, interpretând documentele întortochiat și fără pricepere, batjocorînd memoria unui Ștefan cel Mare, unui Radul dela Afumați și unui Mihai Vitezul și cu argumente de natura lui: baculus in angulo, ergo pluit! Replica pâr. Bunea (pp. 323—38) — e drept, și ea puțin cam violentă — reduce până la unul argumentele aduse contra tesei sale și mai reduce, de sigur, considerabil și termenul de „zece ani“ pe care pâr. Bunea îl acordă, spre convingere, puținilor cari n'au primit cu bine rezultatul cercetărilor sale istorice.

Și aci o rezervă. Adesea, în fața documentelor, insuficiente și neprecise ca mărturie, interpretarea pâr. Bunea în loc de-a fi obiectivă și rezervată, din contră e prea subiectivă și alunecă prea repede spre a emite ipoteze și fapte istorice, întru susținerea cărora trebuiesc argumente mult mai hotărîtóre de cât cele aduse de d-sa. Așa bună óră când d-sa susține că episcopii Matei și Macarie de Haliciu (—de pe Nistru!) ar fi fost uniți cu bisericii Romei: când exagerază influența bisericii calvine asupra celei ortodoxe, pe care d-sa o numește cu predilecție „slavo-bizantină“, ș. a. Aci cetitorul care e deprins a cerne în mîntea sa ceea ce citește, în loc de-al injura și de-al numi „diletant“ pe pâr. Bunea, mai bine ar înțelege că fiecare scriitor ca și cetitor își are personalitatea sa, prin prisma căreia vede faptele și lucrurile, — ceea ce mărturisește pentru sine, însuși autorul, d-l Bunea (p. 85).

Și așa în întreg capitolul asupra autonomiei bisericèști, autorul — după ce completează istoricul Mitropoliei dela Mihai până în zilele noastre — arată, cu dovezi scóse din acte și documente, cum istoricește, prin urmare de drept, bisericii române unite i-se cuvine o organizație proprie neatîrnată și cu caracter național, pentru care pledază cu multă căldură și convingere. Inchee prin a propune o politică de pasivitate în cazul când Biserica unită va fi cuprinsă cu de-a sila în autonomia catholică maghiară. Tot în partea doua a cărții sale, d-l Bunea dovedește cum, călcându-se drepturi și legi, s'a desnaționalizat jumătate din liceul român de la Beiuș, se pregătește aceiași sórta celui din Năsăud și se amerință cele din Blaj și Brașov; mai arată în virtutea căror drepturi Românii uniți își pot alege pe Archiepiscopul lor și cum trebuie să și-l alegă pentru a paralisa ori ce eventuală influență și amestec străin în biserica lor.

În sfîrșit, partea a tria a cărții pâr. Bunea conține patru articole de interes cultural și bisericesc și două festive: toate scrise frumos și avîntat, cu căldură și convingere și în românesca pe care în Ardeal o scriu cei mai bine d-nii A. Bunea la Blaj și a A. Barseanu la Brașov, dintre scriitorii mai în vrîstă, iar dintre cei mai tineri d-l Sextil Pușcariu, acum, la Viena!

După cât cunoștem, publicația analizată în rîndurile de mai sus e cea mai de valóre din câte s'au publicat peste munți în anul 1903.

Alex. Lăpădat. (Sămănătorul).

D. Tocilescu și Dr. Bunea.

D-l profesor Tocilescu, membru al „Academiei Române“ a făcut asupra cărții „Vechile Episcopii românești“, de Dr. Bunea, un raport fórte nefavorabil, din care pricină harnicul scriitor, care în căți-va ani din urmă a produs scrieri căți alții în zece, n'a primit de la Academie nici un premiu.

Asta treacă ducă-se. Dar real se mărește prin aceea că raportul d-lui Tocilescu a fost publicat în unele foi românești înainte de vreme, și în legătură s'au tras conchiși cu totul neîntemeiate asupra activității d-lui Bunea. Conivența această a d-lui Tocilescu — care a mai avut odată un rol fórte trist în Ardeal — cu anumite cercuri de la noi, cercuri ce au dușmănit pe d-l Dr. Bunea într'un mod și într'un loc neiertat, — e fórte potrivită a deștepta fel de fel de bănueli, cari nu pot decăt să turbure raporturile vieții noastre publice și de altfel destul de incurcate.

Noi nu vom se disputăm cu d-l Tocilescu. E tréba academicianilor români. Dar pentru cei de la noi ținem să reproducem o parte din rèsponsul ce d-l Dr. Bunea a dat față cu atacul d-lui Tocilescu. Eată-o:

Domniile de la „Telegraful Român“ sînt în credința, că adevèrul istoric e pe partea, unde se află auctoritatea d-lui Tocilescu.

Punèndu-se deci din partea domnilor de la Sibiu totă cestiunea pe basa auctorității, și nu a dovezilor, cari singure sînt hotărîtóre, când e vorba de adevèrul istoric, mă simt îndemnat și dator a aréta, că auctoritatea, invocată în cazul

acesta, a d-lui Tocilescu nu are greutatea, ce i-se dă din partea domnilor sibieni.

Di Tocilescu cu un an înainte de ce și-ar fi făcut raportul său prezentat Academiei Române, după primirea unui exemplar din „Vechile Episcopii românești“, imi scrise cu mână sa proprie această epistolă: „Prea cucernice și prea venerabile Domnule canonic! Cu viuă recunoștință am primit prețioasă operă, cu care veniți încă și de astă dată a îmbogăți literatura noastră istorico-bisericească. Ea m'a interesat cu deosebire, căci, trebuie să mărturisim tare mult am nesocotit până acum istoria bisericii noastre, și prea puțin sînt aceia cari știu: câtă glorie și mărire națională nu se află într'însa în trecut, câtă speranță și consolare nu află neamul în viitor; Scrierile Domniei Văstre întreprinse cu un metod științific de cea mai bună școală, cu o conștiințioasă de adevărat istoric, sînt niște mărgăritare scumpe, ce resar și mai strălucitor în seceta de lucrări serioase pe terenul literaturii noastre. Vă mulțămesc din suflet, prea cucernice Domnule canonic, și vă urez anii lungi și sănătate deplină, pentru ca de acolo, de pe acel amvon al credinței și al Românilor, glasul pururea să vă fie auzit. Și amicii neamului să vă admire, iar vrășmașii să se înduioșeze și să se înmăie. Cu sentimentele cele mai calde și mai devotate Greg. Tocilescu. București 10 Martie 1902.“

Asfel scria dl Tocilescu în Martie 1902. Iar cu un an mai târziu, în primăvara anului 1903, spunea Academiei Române: „Astăzi opera călugărilor franciscani și dominicanii o continuă acești adepți sub forme acoperite. Ei apar ca istorici, ei ne vorbesc de pe catedre de consanguinitatea cu Românii, de credința și supunerea Papei, de dispreț față de instituțiile vechi bisericești și de ura contra bisericii ortodoxe.“

Cetitorul se va întreba uimit, că cine a putut înfrîni așa de ciudat asupra d-lui Tocilescu, ca să se schimbe de odată părerile, ce și-le formase la început asupra scrierii mele „Vechile Episcopii românești“, fără a fi în stare să aducă măcar un singur argument temeinic, pentru ași justifica schimbarea.

Dr. A. Bunea.

Politică și cultură.

Di N. Iorga, unul dintre merituosii profesori dela universitatea din București a scris în „Sămănătorul“ următorul articol:

Politică și cultură la Românii neliberi. Acum câteva luni un tânăr avocat din Ardeal, doctor al Facultății din Budapesta, dl Aurel Vlad, a fost ales, contra voinții guvernului, dar fără o luptă prea îndârjită, ca deputat român al unui cerc electoral din Sud-Vestul Ardealului. Alegerea a provocat un mare entuziasm printre acei cari o puseseră la cale sau o duseră la capăt. Dl Aurel Vlad a mers în capitala regatului Ungariei, a luat parte la ședințele Parlamentului și a ținut în tumultul schimbării de regim de mai deunăzi, un discurs prin care și-a afirmat credințele și rostul. Cuvântarea a fost înainte de toate foarte îndrăznită și și-a făcut loc voinicește prin întreruperile injurioase sau batjocoritoare, ironice sau violente, tot-deună însă hotărît vrășmașe. Deputatul „naționalist“ român a găsit accente înalte pentru a răspunde atacurilor ce plouau împotriva sa, și culmea a fost atinsă de tânărul luptător fără sfială și frică atunci când din buzele sale a ieșit limpede marele adevăr, pe care pentru sine, îl cred și Ungurii: că adevărat delat Dumnezeu vin, veșnice ca și dînsul nămurile ce alcătuiesc omenirea.

În anumite grupări politice de dincolo acest „eveniment“, un român care a vorbit în cuvinte unguerești românește în mijlocul reprezentanților legali ai poporului dușman, a cășunat o mare bucurie, și cătră îndrăsnéla, cătră talentul și patriotismul d-lui Aurel Vlad tovarășii au ridicat imnuri de laude. Din alte cercuri, ale pasiviștilor, cari se țin de vechia hotărîre ca Românii depozitați prin constituție, legi și aplicarea legilor de drepturile lor logice și istorice, se nu stea la taifasul unguereșc din Budapesta, din aceste cercuri s'au auzit aspre glasuri de muștrare. Și la noi, cu neînțelegerea obișnuită pentru lucrurile românești de peste hotarele regatului, s'a vorbit destul despre discursul dlui Aurel Vlad și despre triumful activiștilor.

Să fie însă îndreptățit tot acest sgomot, toate aceste certuri, atâtea speranțe și atâtea temeri? Póte aduce un folos trainic, e un paș spre drum lung și cu noroc alegerea dlui Vlad? Sau Românii de dincolo — ca și în mare parte, cei de dincóce, cum am spus mai deunăzi, — să aibă nevoie de altceva decât de manifestății politice, încununată sau ba de biruință?

* * *

Povestea dlui Aurel Vlad nu e deloc nouă. Ea s'a petrecut tot așa: cu hotărîri bărbătești, cuvinte îndrăsnéte, curat patriotism, iar la sfîrșit prigonire și ruină, acum vre-o sutăcincizeci de ani. Aurel Vladul de atunci, care nu era așa de tînăr, ca cel de astăzi, dar avea inima tineretelor sale, care i-a și rămas tot-deună, — n'a fost ales deputat, demnitate ce nu era pe atunci, ci a devenit baron și membru în Dieta Ardealului, pierdută astăzi pentru cea generală, din Budapesta, prin faptul că voturile clerului românesc unit îl înălțase pe scaunul de primejdie și umilință al vlădiciei. Vlădica Inochentie Klein, om răsboinic, și neînfrânt, suflet înfocat al întregului său ným, alcătuit pe atunci aproape numai din Iobagi, s'a dus între Ungurii din Dietă, a vorbit latinește (prost, pe când d-l Vlad a fost lăudat pentru puritatea retoricii sale maghiare), a primit în piept necuviințe și amenințări mult mai grosolane decât cele din parlamentul din Budapesta, nu s'a înfricoșat a le respinge, și a stîrni printre credincioșii și conaționali săi bucuria cu care se primește un Mesia răscumpărătorul. Mai mult: curtea „Impăratului“ bun pentru toate nămurile sprijinia pe episcopul „valah“ care cerea drepturi omenesti și naționale în folosul alor săi. Și la sfîrșit ce a fost? Nicî o cerere de dreptate n'a găsit ascultare; un zid de dușmănie a primit neclintit toate sfaturile, rugămintele creștine și amenințările. Curtea s'a dat în lături, și episcopul, care nu voia să se părăsescă idealul, a fugit, și-a pierdut cărja arhierescă și a murit în sărăcie și uitare la Roma.

Dar, peste câte-va zeci de ani, un nepot al lui Samuil Klein, și tovarășii de vrîstă, de studii, de călugărie și preoție ai acestuia au pornit altă luptă, pe care n'o putea împedeca nici o Dietă ardeleană și nici o ură națională. Ei au creat cultura românească mândră și conștientă, care a dat o vieță sufletescă iobagilor din Ardeal și întinzându-se asupra întregului ným, i-a adus ziua de astăzi.

Cine a făcut mai bine: îndrăsnéțul Inochentie sau răbdătorul Samuil? Ori-cine va răspunde: desigur că Samuil, cu harnica și roditorea lui răbdare. . . .

* * *

Pe d-l Vlad l-au lăudat unele ziare unguerești fiind-că a vorbit într'o unguerească pură, altele și-au arătat speranța că deputatul naționalist român, trăind printre Unguri, își va face mai bune gânduri despre dînsii. Ca un vechi popor domnitor, Ungurii au fără îndoială, însușiri aristocratice plăcute în societate; iar, când sunt Evrei, au mlădierie și dibăcie pentru a cuceri. D-l Vlad cunoște din studiile sale Budapesta, și-i va face plăcere să se ridice prin noua situație în stratele înalte ale capitalei. Personal pentru d-sa póte fi foarte bine. Dar să stea o sută de ani, între pretenia falsă și vorbele de momire ale străinilor de acolo de câte ori va veni în Parlament și va vorbi despre nýmul său, se va lovi de vechiul zid neclintit. Nu va găsi nici ascultarea, nici aliați. Interesul de rasă al Ungurilor cere acesta, și dacă ei sa' purta altfel, ar dovedi că energia lor națională e în scădere.

Ear' după d-l Vlad, cel discutat, combătut, apreciat de ziare încunjurat de farmecul Capitalei, vor veni și alții, tot mai mulți din tinerii români ce învață dreptul la Pesta sau la Cluj, și vorbesc curat unguerește. Ei vor fi tot mai puțin combătuți și se va constitui în Parlamentul unguereșc un grup „național-valah“, cu care nu se va alia însă nimeni, în veci vecilor. Însă când forțele mai bune se vor duce acolo sau vor pregăti acasă alegeri, atunci pentru locurile din cler și din învățătorime, l'a muncă și sărăcie vor ieși înainte tot mai slabi ómeni de a dóua mână. Vor ceti și vor scrie româ-

nește tot de acei ce nu ș'ar pute avénta spre înălțimile mănóse și luminóse ale politicii.

Și așa cum sunt astăzi lucrurile, nivelul cultural în Ardeal mi-s'a părut că scade. Cărțile nu se cetesc decât foarte puțin, pe când ele sunt chemate a hrăni conștiința națională; scriitorii de acolo, cari, să rămăie acolo, sunt atăția căți să-i poți numéra pe degete. O renaștere culturală e și acolo ca și dincóce, mai mult decât dincóce, o necesitate națională. Și când sămânța bună e așa de rară, nu e păcat să se arunce încă dintr'însa pe stîncă starpă a politicii „național-valahe“ în parlamentul pan-maghiar din Budapesta? . . .

La biserică, la școlă, la ziar, la carte, la bancă numai acolo se póte lucra cu folos. Restul e înșelare de sine sau neastempăr ambițios. Căci vremea luptelor politice isbânditoare e încă departe, și n'are a face cu parlamentele.

NOUȚĂȚI.

— Pentru cei ce cu vreme și fără vreme caută a băga de vină proprietariului foii noastre, declarăm: 1. că d-sa n'a fost membru în direcțiunea soc. „Tipografia“, și că în deosebi dela 15 Febr. 1899 n'a avut nici o înfrîre acolo; 2. că nici d-l Balteș, nici alți domni dela Tribuna („strohman“ — cum le place unora a-i porecli.) n'au avut se suferă nici măcar un ceas de temniță pentru scrise de ale editorului foii noastre; 3. că peste tot, câtă vreme Domnia sa a fost la „Tribuna“ ea n'a avut decât un singur proces, intentat de niște gendarmi pentru o corespondență din afară, în cauza măcelului vestit dela Mehadica. În acel proces d-l Balteș nici n'a fost amestecat pentru-că redactor responsabil era altcineva. — Ca să se știe — spre a nu mai vorbi în vînt.

— „Cu demnitate.“ Dr. V. Moldovan și V. E. Moldovan, din Turda, se arată foarte necăjiți pentru raportul ce am dat în nr. 25 al foii noastre procesul d-lor la curtea cu jurați din Cluj. E fără temei isbucnirea tinerilor luptători. Raportul nostru, adevărat până într'o literă, nu i-a criticat, ci a spus faptele cum sau petrecut. N'a fost o trestie, de sbiciuit, ci o papură, în care înzedar caută d-lor nod, că nu-l găsesse nici chiar printre șire. Mai bine și-ar cheltui decî energia spre alte lucruri și și-ar căuta în alte părți dușmani, dacă vreau să-i aibă. Dacă nu mai atăta doresc, ca se mai adaugem ceva la raport, o facem bucuros: — . . . și cu demnitate.“

— Foile. În anul 1902 au fost în totă țara 883 foi unguerești (cu 66 mai multe ca în 1901) și 201 foi în alte limbi. (Cu 26 mai puține ca în 1901.) Foi românești au fost 26.

— Cu 1 Octobré n. s'a început nou abonament la „Révașul“. Pe 1 sfert de an costă 90 fil. pe 1/2 an 1 cor. 60 fil. pe 1 an întreg 3 cor. 20 fil.

— Numeri singuratici din „Révașul“ se vinde cu câte 6 fileri; numai în Cluj rămăne prețul vechi de 5 fileri.

Castelul din Carpați

Roman din viața poporului românesc
din Ardeal, de

Jules Verne.

Tradus din franțosește de

Victor Onișor.

Carte împodobită cu mulțime de chipuri frumoase.

Se póte căpeta pentru 1 corónă 60 fil. și 10 fil. porto postal, dela

Administrația Révașului

Cluj, Jókai u. 6.

